

මධ්‍යකාලීන ශ්‍රී ලාංකේය සංඝ සංවිධානයේ න්‍යායාත්මක හා
වර්ගාත්මක විචලනභාවය පිළිබඳ
විමර්ශනාත්මක අධ්‍යයනයක්

සුජය ඔඩල්කුමාරේ සුබෝධි හිමි

BUSL/MPhil/2018/002

දර්ශනපති උපාධිය

බෞද්ධ හා පාලි අධ්‍යයන අංශය

ශ්‍රී ලංකා භික්ෂු විශ්වවිද්‍යාලය අනුරාධපුරය

2021 පෙබරවාරි

සාරසංකේපය

බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ඒකායන අරමුණ වූයේ තමන් අවබෝධ කරගත් සත්‍ය දහම සත්ත්වයා වෙත ප්‍රවේශ කිරීම අරමුණු කරගෙන ව්‍යාකෘත, විනිත, විශාරද, බහුශ්‍රැත භික්ෂු පිරිසක් ගොඩ නගා ගෙන ප්‍රචලිත කිරීමයි. අඤ්ඤාකොණ්ඩඤ්ඤා තෙරුන්ගෙන් ආරම්භ වූ භික්ෂු ශාසනය "බහුජන භිතාය බහුජන සුඛාය" යන බුදු වදන නිරතුරුව ම අර්ථ ගන්වමින් සරල ජීවන පැවැත්මෙන් යුක්තව, සෘජු හා මෘදු ගුණයෙන් සමන්විත, කරුණාව, දයාව පදනම් කරගෙන දහම සරලව ඉදිරිපත් කිරීමේ කාර්යයෙහි නිරත වූහ. මෙලෙස ආරම්භ වූ භික්ෂු ශාසනය මධ්‍යකාලීන ශ්‍රී ලාංකේය සංඝ සංවිධානයේ න්‍යායාත්මක හා වර්යාත්මක විචල්‍යතාව පිළිබඳ ගවේෂණය කරමින් ඓතිහාසික සාධක ඉදිරිපත් කර ඇත. පූර්වෝක්ත අරමුණු සාධනය කිරීමේ අරමුණින් කරුණු ගොනු කර අතීත ශාසනික ක්‍රියාකාරීත්වය ඔස්සේ මතු වූ ගැටලුකාරී තත්ත්වයන් මෙන්ම විසඳුම් නූතන ශාසනික කතිකාවට දායක කර ගැනීමට හැකි වන සාධක මෙම පර්යේෂණයෙන් ඉදිරිපත් කර ඇත.

භික්ෂු ශාසනය විභජනයකට ලක් වන කාල සීමාව ලෙස ජීවමාන බුදුරජාණන් වහන්සේගේ කාලයේ සිට ම සිදු වූවක් බව හඳුනාගත හැකිය. එහිදී මුල් විසිවස තුළ ආසවට්ඨානීය ධර්ම පහළවීමත්, ශාසනය තුළ විවිධ මතවාද ඉදිරිපත් වීමත්, සමග චිනය නීති පැනවීම් සිදුකර තිබේ. එමෙන්ම බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් පසු සංගායනා කරමින් අධිර්මවාදීන්ගෙන් හා අවිනයවාදීන්ගෙන් වන හානිය වලක්වාලමින්, ධර්මය හා චිනය ශාසනයේ ශාස්තෘන් ලෙස තබා කටයුතු කළ බව ත්‍රිපිටකාගත සාධක මගින් අනාවරනය වේ. ඒ කෙසේවෙතත් කාලයක් ඇවෑමෙන් දේශපාලන අස්ථාවරත්වය, අර්ථික පිරිහීම, භූමි ප්‍රමාණය පුළුල් වීමත් සමග භික්ෂුන් වහන්සේලා ශාසනික ප්‍රතිපත්ති වලින් බැහැරව ක්‍රියාකර තිබේ. එහි ප්‍රතිඵලයක් වශයෙන් අශෝක අධිරාජ්‍යයාගේ කාලවකවානුව වනවිට භික්ෂු කණ්ඩායම් දහ අටක් දක්වා වර්ධනය වී තිබිණි.

මහින්දාගමනයත් සමග මහාවිහරය මූලික කරගනිමින් ථෙරවාදී බුදුදහම ප්‍රචලිත වුවද, වලගම්බා රාජ්‍ය සමය වනවිට පෞද්ගලික ආරාම පූජාව, විදෙස් භික්ෂුන් වහන්සේලාගේ මහායානික අදහස්, දේශපාලන අස්ථාවරත්වය, ස්වාභාවික උවදුරු හේතුවෙන් නිකායාන්තරික මෙන්ම අෂ්ටමූලායතන වශයෙන් හා පරියාප්ති ප්‍රතිපත්ති වශයෙන් විභජනයකට ලක්ව පැවැතිණි. මධ්‍යකාලීන යුගය හෙවත් පොළොන්නරු යුගයේ සිට ගම්පොල යුගය දක්වාම කාලපරාසය තුළ භික්ෂු ප්‍රතිපත්තිවලින් බැහැරව ලෞකිකත්වයට යොමුවී ඇතිබව අනාවරනය කරගන්නා ලදී. මෙම සාධක නූතන සසුනේ පැවැත්ම, ක්‍රියාකාරීත්වය හා එහි ව්‍යුහාත්මක පදනම මෙන්ම මෙහෙයවීම පිළිබඳ ඓතිහාසික මූලාශ්‍රය පදනම් කර ගනිමින් සපයන ලද තොරතුරු නූතන භික්ෂු සමාජයට සම්බන්ධ කරමින් යහපත් භික්ෂු සමාජයක් ස්ථාපනය කරමින් බුදු දහමේ හර පද්ධතිය ලොව සත වෙත පැතිරවීමට ගත යුතු ක්‍රියාමාර්ග විමර්ශනය කර දක්වයි.

ප්‍රමුඛ පද: භික්ෂුව, කාලීන, වර්යාව, න්‍යාය, ආකල්ප

පටුන

ප්‍රකාශය	II
පිදුම	III
උපකාරානුස්මෘතිය	IV
කෙටි යෙදුම්	VI
සාරසංකේපය	VII
පර්යේෂණ යෝජනාව	VIII
පළමු පරිච්ඡේදය	
ත්‍රිපිටකයෙහි පිළිඹිබුවන හික්ෂුව හා භාරතීය බෞද්ධ හික්ෂු සංස්කෘතියෙහි විකාශය	
1.1 හික්ෂුව.....	1
1.2 හික්ෂුවගේ ඓතිහාසික නායය හෙවත් සාධක.....	4
1.3 බුද්ධකාලීන හික්ෂු වර්ගයා වෙනස් වීම.....	15
1.4 බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් පසු ඇතිවූ ශාසනික ගැටලු.....	24
දෙවන පරිච්ඡේදය	
මහින්දාගමනයේ සිට මධ්‍යකාලීන සමය ආරම්භය දක්වා ශ්‍රී ලාංකේය හික්ෂු භූමිකා	
2.1 ලාංකේය හික්ෂුවගේ ක්‍රියාකාරිත්වයේ ලක්ෂණ.....	33
2.2 ථෙරවාද නොවන බෞද්ධ සම්ප්‍රදායන්ගේ බලපෑම.....	44
2.3 සමයාන්තර අදහස් හා හික්ෂුවගේ කාර්යභාරය.....	56
2.4 දේශපාලන අස්ථාවරත්වය හා හික්ෂුවගේ ක්‍රියාකාරිත්වය.....	64
තෙවන පරිච්ඡේදය	
මධ්‍යකාලීන ලාංකේය හික්ෂුවගේ භූමිකා වෙනස්වීම කෙරෙහි බලපෑ සාධක	
3.1 පොළොන්නරු දඹදෙනි කතිකාවත්වල අන්තර්ගතය.....	73
3.2 ග්‍රාමවාසී හා ආරණ්‍යවාසී හික්ෂු භූමිකා.....	86
3.2.1 ග්‍රාමවාසී හා ආරණ්‍යවාසී හික්ෂු සම්ප්‍රදායන්ගේ ආරම්භය.....	86
3.2.2 ග්‍රාමවාසී හා ආරණ්‍යවාසී හික්ෂු සංස්ථාවන්හි සමවිසමතා.....	92
3.3 සංඝ සංස්ථාවේ ව්‍යුහාත්මක වෙනස්වීම්.....	95
3.3.1 සංඝ සමාජය බෙදීමට ලක්වූ අයුරු.....	95
3.3.2 තනතුරු මහථෙර (මහාස්ථවිර) පදවිය.....	99
3.3.3 අයතැන.....	101
3.3.4 අයතැන් වැළඳ හා ප්‍රධාන පරිචේණාධිපති.....	104
3.3.5 පරිචේණාධිපති.....	105

3.3.6 ගණ සහ ගණදෙටු.....	106
3.3.7 කාරක සංඝයා	107
3.3.8 රාජගුරු.....	108
3.4 දේශපාලන, ආර්ථික, සංස්කෘතික ලක්ෂණ හමුවේ හික්ෂු භූමිකා	
3.4.1 දේශපාලන තත්ත්වය	109
3.4.2 ආර්ථික තත්ත්වය.....	115
3.4.3 සංස්කෘතික තත්ත්වය.....	119
3.4.4 හික්ෂු භූමිකා.....	125
සිවුවන පරිච්ඡේදය	
දඹදෙණි යුගයෙන් පසු ප්‍රාග් යටත් විජිත සමය දක්වා ලාංකේය හික්ෂුවගේ න්‍යායාත්මක හා වර්ධනාත්මක වෙනස්වී	
4.1 උභයවාසී හික්ෂුන්ගෙන් සිදු වූ හික්ෂු භූමිකාව	132
4.2 ස්ථරගත වූ හික්ෂු සමාජය හා නායකත්වය.....	139
4.2.1 හික්ෂු නායකත්වය, ආරම්භය.....	139
4.2.2 හික්ෂු සමාජයේ නායකත්වය වර්ධනය වීම	145
4.3 දේශපාලන ව්‍යාකූලත්වයත් සමග හික්ෂු ක්‍රියාකාරිත්වය	151
4.3.1 දඹදෙණි යුගයෙන් පසු ව්‍යාකූල වූ දේශපාලන පසුබිම.	151
4.3.2 පිරිහුණු දේශපාලනය හමුවේ හික්ෂු න්‍යායන් හෙවත් සාධක	157
4.4 හික්ෂු භූමිකා ප්‍රතිෂ්ඨාපනයට හේතුවූ සාධක.....	169
4.4.1 හික්ෂු න්‍යායෙන් පිරිහී ලෞකිකත්වයට යොමු වීම	169
4.4.2 මධ්‍යකාලීන හික්ෂුවගේ තත්ත්වය	172
පස්වන පරිච්ඡේදය නිගමනය.....	196
ආශ්‍රිත ග්‍රන්ථ නාමාවලිය	203